

МОГУЋНОСТИ УНАПРЕЂЕЊА САРАДЊЕ СРБИЈЕ И РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Possibility for improving the cooperation between Serbia and the Republic Of Srpska

Анстракт. Србија као правни наследник СРЈ, потписнице Дејтонског мировног споразума и на основу Устава (чл. 13) обавезана да унапређује односе Срба, дужна је да гарантује права српског народа у БиХ али је и подстакнута да унапређује односе између Републике Српске и Републике Србије. Срби, с обе стране Дрине имају и животну потребу за што бољом сарадњом како би заједничким снагама могли да утичу повољније на реализацији интереса српског народа. Паралелне везе могу се разрадити и надопунити сарадњом на културном и образовном плану, подстицањем даље привредне сарадње и заједничког наступа на трећим тржиштима. Србија у билатералним и у мултилатералним оквирима увек треба да има на уму и интерес политичке аутономије српског народа у БиХ имајући у виду историјску чињеницу нестабилности политичких уређења и променљивости граница. Ове чињенице, с друге стране не ометају залагање како Србије, тако и републике Српске за поштовање међународних уговора те међународног права у целини. На тај начин се стварају боља полазишта за очување и будуће јачање српског народа са обе стране Дрине. **Кључне речи:** Србија, Република Српска, унапређена сарадња, Балкан, Дрина

Summary: Serbia, as the legal successor of the SRY, which was one of the signatories of the Dayton Peace Agreement, and pursuant to the Constitution (Article 13), is obliged to work on the improvement of relations among Serbs, it must guarantee the rights of the Serbian people in Bosnia and Herzegovina, while it is also encouraged to improve the relations between the Republic of Srpska and Republic of Serbia. Serbs on the both sides of the Drina River also have a vital need

---

* Мр Слободан Јанковић, истраживач-сарадник у Институту за међународну политику и привреду, Београд. Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународно економски, правни и безбедносни аспекти“, Министарства науке Републике Србије, ев. бр. 179029, за период 2011-2014. године.

for better cooperation, in order to be able to jointly and favourably influence the realisation of interests of the Serbian people. Parallel relations may be developed and complemented by cultural and educational cooperation, through the encouragement of further economic cooperation and joint appearance on third markets. On the bilateral and multilateral level, Serbia should always bear in mind the interest of political autonomy of the Serbian people in BH, taking into account the historical fact of instability of political arrangement and variability of borders. On the other hand, these facts do not hinder the commitment of Serbia nor of the Republic of Srpska to the compliance with international agreements and international law in general. Thus, better starting points for the preservation and future strengthening of the Serbian people on both sides of the Drina River are established.

Key words: *Serbia, Republic of Srpska, improved cooperation, the Balkans, Drina*

Сарадња Србије и Републике Српске почива на чињеници да су обе основане као израз државотворних тежњи српског народа. Историјске околности су после распада СФРЈ опет рздвојиле Србе западно и источно од Дрине, без губљења сталне тежње за заједничком државом. Природна је намера српског народа за уједињењем, што је уобичајена политичка пракса која се на европском простору ширила од 19. века а од 20. и на другим континетима.¹ То је сматрано процесом демократизације кроз успостављање начела самоопредељења народа. На том основу заснива се и потреба и правац развоја односа Републике Србије и Републике Српске све до коначног уједињења, што треба да буде крајњи циљ односа двају политичко-територијалних организација српског народа. Унапређење односа између званичних Београда и Бањалуке ствара бољи основ за очување и будуће јачање позиције српског народа са обе стране Дрине као и на свим просторима који су историјски везани за српски народ.

У образложењу овакве претпоставке приступићемо са две тачке које треба да послуже како бисмо одредили начине за обезбеђење стратешког интереса српског народа односно Републике Србије и Републике Српске а то је пут ка уједињењу кроз унапређење међусобне сарадње. а) Прва је међународни оквир, односно спољна дешавања која посредно или непосредно утичу на могућности побољшања и наставка сарадње Србије и Српске; б) Друга је анализа деловања Србије и Републике Српске у унапређењу националних интереса кроз односе са Западом, са конкретним предлозима.

Међународне околности

Период 1990-их за Србију и Републику Српску карактеришу међународне санкције, делимична изолованост и ратови. Ово је време када су САД

¹ Наравно, политичка обједињеност народа постојала је и много раније у историји али није представљала обичај.

биле доминантна сила, Кина је још увек имала акценат на привредном јачању и спољнотрговинској експанзији, док је Русија под председником Јељцином и отуђеном елитом заузетом пљачкањем националних ресурса (кроз криминалне приватизације, посредовања на унутрашњем тржишту и другим облицима криминалне привреде који су довели до селидбе великих количина новца у стране земље и офшор зоне), попут Гјадара, Јавлинског, Гусинског и других имала је више институционалих и економских криза.

Вођство већине западних земаља и финансијских кругови деценијама ако не и дуже раде на успостављању светског поретка који карактеришу десувенизација држава (трансфер суверенитета на горе и на доле), губљење колективних идентитета, номадизација и привременост морала, посла, друштвених и међуљудских односа. Ове појаве представљају процесе који воде ка глобалном човечнику, како је то назвао Александар Зиновјев (*Zanad*, 2009. срп. издање). Европска унија је преузела управо тај образац новог поретка стварајући комплексну бирократију која уводи све више прописа и забрана наводно зарад слободе протока људи, добара, услуга и идеја. Дакле, забране као слобода, што је нонсенс. Шта више у име демократије и слободе ограничава се и слобода говора кроз разноврне интерпретације дискриминације. Елите Запада су усмерене на стварање антицивизацијског поретка. Тако релативизација вредности кроз уравниловку свих их и обесмишљава јер неко не може бити истовремено верник више вера или вредновати подједнако сваку културу с обзиром да тада не би припадао ни једној. Центри моћи који теже тој антицивизацији не могу бити наклоњени ниједном народу или држави а поготову не малој држави или народу. С друге стране, ова очигледна антисистемска политика чије се идејно рођење налази у претходним вековима на европском Западу све очигледније долази у сукоб са Русијом и Кином а на нижем нивоу и са бројним народима и државама. У Москви и Кини налазе се елите које нису спремне да се одрекну претензија на учешће у светској прерасподели моћи базираној на суверенистичком поретку држава или барем оном империјалном предсувереном, који је такође био мултиполаран. Подударност интереса српског народа у Србији и Републици Српској са интересима Руске Федерације заснована је на заједничким културним претпоставкама те угроженошћу од истих центара моћи. Ово, уз историјску константу добрих или у најгорем случају партнерских односа, делује одвраћајуће на евентуалну политику српских власти која би се придружила некаквим антируским иницијативама.

САД, Турска и земље ЕУ тренутно су заузете ситуацијом у Авганистану, Сирији, Малију али и другим земљама Блиског истока и сахарске Африке те проблемима везаним за енергетску безбедност (конкуренција гасовода преко Турске, изградња нуклеарних централа и сл.) и коначно економском кризом Запада. Такође се наслућује одмрзавање јерменско-азерског сукоба као и евентуална криза у Алжиру које би додатно заузеле пажњу и ресурсе САД и ЕУ.

Финансијско слабљење ЕУ и рецесија су константни а једини спољно-политички успех ове наддржаве забележен је у Србији, опет због престанка

наших политичких елита. Све остале иницијативе ЕУ су пропале, од покушаја војне мисије у Либији, притиска на Сирију, циља разрешења Мировног процеса на Блиском истоку, стварања Евромедиа, потом Уније за Медитеран, франко-британске сарадње у Либији и Малију а не ЕУ, запажене улоге у сомалским водама... Декларација Савета ЕУ о Сирији од 27. маја 2013. која предвиђа различито деловање појединих држава у погледу извоза оружја у Сирију управо сведочи о непостојању ефикасности спољне политике ЕУ.²

Запад и исток

Што се Русије и истока, уопштено говорећи тиче, Србија је могла да напусти 1) тактички, тако да сарадњом са Москвом и другим земљама изгради себу бољу преговарачку позицију са ЕУ, и шире са САД, као неформалним покровитељем процеса ЕУ интеграција на Балкану. Овакав приступ би донео одређене поене и руској дипломатији али би суштински ослабио сарадњу Србије и Русије због нелојалности и непредвидивости званичног Београда.

2) С друге стране Србија је могла стратешки да се определи за сарадњу са истоком, градећи себи алтернативу за случај да остане, због природе условљавања изостављена из политичких интегративних токова ЕУ, али не и изолована. На овај начин би на средњи и дужи рок Србија могла да се више веже за оне земље које не условљавају Србију губитком дела грађана и територије уз задржавање сарадње не одустајући формално од процеса евроинтеграција.

Нажалост делује да држава није имала јасан спољнополитички правац према истоку па није било ни добити од тактичке политике нити од стратешке, јер није било јасног ни једног ни другог приступа. Овако постављено спољнополитичко деловање је у складу са доле наведеном платформом из 1997.

Дакле, после статуса парије, на почетку 21. века са сменом власти Србија је у другом руху могла да се окрене Западу али и оном кругу земаља који је 1990-их није повољно посматрао због рата у БиХ. То се односи на већину исламских земаља. Сарадња и константно отварање за предлоге и смернице са Запада, предвиђена је још *Предлогом платформе за алтернативну спољну политику Форума за међународне односе* од 18. фебруара 1997. који је послужио као програмски документ за готово целокупну спољну политику Србије од 2001. године до данас.³ Епилог ове политике су:

---

² “3241st FOREIGN AFFAIRS Council meeting Brussels”, 27 May 2013, Council of the European Union.

³ Dragojlović Nataša, Đukanović Dragan, Sretenović, Živojinović (ur.), *Predlog platforme za alternativnu spoljnu politiku Foruma za međunarodne odnose*, Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta, *Evropski pokret u Srbiji*, Beograd 2011, str. 260-275. Више о анализи спољне политике Србије на основу овоих смерница види у: Aleksandar Gajić i Slobodan Janković, “Četiri stuba srpske spoljne politike”, u Dragan Đukanović, Miloš Jončić (ur.), **Spoljna politika Srbije i Zajednička spoljna i bezbednosna politika EU**, Institut za međunarodnu politiku i privredu Beograd, str. 175-198.

I) На економском плану је све веће задуживање државе, драстично опадање куповне моћи а тиме и опадање могућности коришћења једине благодети коју су ЕУ интеграције до сада донеле — укидања виза. Србија је успела да задржи исто 95. место на листи Светског економског форума по конкуритивности тржишта у оцени за 2012/13 у односу на 2011/12.⁴ То значи да је на Балкану формално у горој позицији само Грчка, која се због тешке кризе нашла на 96. месту, али је у погледу инфраструктуре, здравства и образовања у далеко бољем положају. Број запослених у земљи је у сталном опадању, па је тако 2010. било 1795775 запослених а 2012. 1727048,⁵ или близу 70 хиљада запослених мање за две године што је отприлике и цифра за коју се у истом периоду смањило број становника Србије не рачунајући Косово и Метохију, за које немамо податке. Спољнотрговинска робна размена била је највећа са земљама са којима имамо потписане споразуме о слободној трговини.

Наставак политичке пасивности и једностраности доводи до сталног пораста удела земаља ЕУ у спољнотрговинској размени Србије па на њих сада отпада чак 61,4 % укупне размене.

II) На политичком плану, притисак Запада на Србију није се смањило, шта више, због овако постављене политике, политика условљавања као да добија на убрзању. „Захтеви везани за посредно признавање Косова (као државе) почели су одмах након самопроглашене независности окупираног дела Србије. Наиме, ЕУ је у Споразуму о стабилизацији и придруживању тада додала нови члан (члан 17 Cooperation with other countries candidate for EU accession not concerned by the Sap — Сарадња са другим земљама кандидатима за придруживање ЕУ које нису обухваћене САП –Процесом стабилизације и придруживања). Наравно, једина земља на Балкану која није била обухваћена процесом САП била је заправо тзв. земља — Косово — чланови 15 и 16 предвиђени су за регионалну и прекограничну сарадњу са осталим земљама у региону.“⁶ Пуно признање кроз успостављање царине и деволуцију преосталих надлежности на деловима КиМ које су ефективно преостале у рукама Београда предвиђени су „Првим споразумом о принципима који регулишу нормализацију односа“ једногласно прихваћеним на Влади Републике Србије дана 22.04.2013.⁷ Најновија је најјава потпредседника владе Александра Вучића да ће и промена Устава

⁴ “Table 4: The Global Competitiveness Index 2011–2012”, (ed) Professor Klaus Schwab, *The Global Competitiveness Report 2012-2013* © 2012 World Economic Forum, Интернет, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf, p. 15.

⁵ РЗС, Републички завод за статистику.

⁶ Stabilisation and Association Agreement Between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part, CE/SE/en 21; према Aleksandar Gajić i Slobodan Janković, “Četiri stuba srpske spoljne politike”, op., cit.

⁷ „Влада прихватила Први споразум о принципима који регулишу нормализацију односа”, Интернет, <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=188407>, скинуто: 24/04/2013.

бити услов за наставак несагледиво дугог процеса евроинтеграција Србије.⁸ Извршно веће АП Војводине почиње да делује у правцу мешања спољних актера у унутрашње односе у земљи а страни дипломатски представници се позивају као актери унутрашњих криза у општинама на југу те у Рашкој области.

Пред трагичну смрт и председник владе Зоран Ђинђић је у два наврата (интервју за *Радио-телевизију Републике Српске* у Бањалуци 21. фебруара 2003. и интервју за *Вечерње новости* од 6. марта 2003) изјавио да је покренуо отварање питања статуса јужне покрајине те најавио да ће тражити подршку за своју политику и на истоку. Тадашњу ситуацију сажео је реченицом “Нико не ради за нас, а постоје они који раде против нас. Зато само својом акцијом можемо да парирамо таквом стању ствари.”⁹ Тада је рекао да ће се у случају једностраности страних држава у погледу стварања албанске државе на КиМ подићи и ревизија у другим државама насталим из СФРЈ.

Да је Србија, касније делимично покушала овакав заокрет најочитије је у односима са Организацијом исламске сарадње (претходно под називом Организације исламске конференције — ОИК) и Покретом несврстаних. Ове међународне организације су у периоду дипломатске офанзиве владе Србије за непризнавање самопроглашене независности Косова и Метохије махом изашле у сусрет ставовима и мишљењима Србије.

Пошто је посредник Марти Ахтисари прекинуо преговоре у Бечу, у организацији СБ УН, председник Србије је марта 2007. у Берлину најавио дипломатску офанзиву.¹⁰ После последњих а неуспешних преговора, под окриљем Тројке, организованих уз подршку Русије, у децембру 2007. Београд се после дугог низа година изразитије окренуо и земљама Блиског истока. Српска Стратегија повећања извоза предвидела је шири Блиски исток као једно од четири перспективна тржишта за извоз српских производа.¹¹ Уз подршку ИР Ирана представник Србије био је гост конференције *Несврстаних* у Техерану, септембра 2007. Тада је Министар спољних послова Србије, Вук Јерemiћ на 15-ој Министарској конференцији Покрета несврстаних у Техерану представио српску борбу за очување територијалног интегритета и поштовање међународног права.¹²

⁸ „Vučić: Promena Ustava Srbije će biti uslov za EU”, *Novi magazin*, 11.05.2013, Интернет, <http://www.novimagazin.rs/vesti/vucic-promena-ustava-srbije-e-bitu-uslov-za-eu>, скинуто: 12/05/2013.

⁹ “Intervju premijera Zorana Đinđića Večernjim Novostima 6. marta 2003: Srbija nije žeton za plaćanje dugova”, Iz arhive NSPM, Интернет, http://starisajt.nspm.rs/PrenetiTekstovi/arhivanspm/2008_djindjic_1vn2003.htm, скинуто: 12/05/2013.

¹⁰ „Tadić: Diplomatska ofanziva Srbije”, Subota, 24. mart 2007, Интернет, <http://www.mtsmondo.com/news/world/story.php?vest=51449>, скинуто: 30/03/2009.

¹¹ Шире о потенцијалу овог региона за економску и политичку сарадњу у: Slobodan Janković, *Strategy for the Developing and Underdeveloped countries: Relations with North Africa and the Middle East*, у зборнику: Едита Стојић Карановић и Слободан Јанковић (Прир), *Елементи стратегије спољне политике Србије*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2008, стр. 349-360.

¹² На основу материјала Министарства спољних послова те разговора са дипломатским

Након проглашења албанске државе на тлу Србије (17. фебруар 2008) нова Влада се определила да затражи саветодавно мишљење од стране Међународног кривичног суда, било је потребно да ова иницијатива добије подршку већине у ГС УН, чиме је одлучивање по овом питању, унеколико измештено из СБ УН у којем је била и остала пат позиција због супротстављених позиција западних земаља (против српске државности на КиМ) с једне и Русије и Кине (за српску државност на КиМ) с друге стране.

Лобирање, односно низ разговора, слања порука и преговарања допринели су да истакнута већина исламског света подржи или остане неутрална по питању статуса јужне српске покрајине.

Република Српска је до 2008-2009. године била мање више у положају актера који извршава налоге да би тада, а највидљивије одбијањем Бутмирског предлога који су изнели Карл Билт (тада министар спољних послова Шведске) и Џејмс Штајнберг (James Steinberg, тада заменик државног секретара САД, често био на местима задуженим за контролу обавештајног и безбедносног апарата)¹³ почела да одбацује нападе на њене институције загарантоване дејтонским споразумом. Од тада креће активније деловање док у Србији политика постаје све попустљивија према спољним притисцима. Резултат у Републици Српској јесте јачање институција услед одбијања деловања на основу протекторских декрета страног Високог представника, чије деловање стално указује на суштински протекторски статус БиХ.

Србија је на политичком плану због одустајања од дипломатске офанзиве преупређења признавања самопроглашене албанске нарко-државе изгубила углед код бројних земаља које су пристале да помогну Србији у међународним организацијама, првенствено у УН.

Врхунац је одрицање од правног поретка земље, територије и дела народа (КиМ), поготову када се ради о територији која је непосредно везана за идентитет српског народа и његову историју.

Србија и Република Српска

Србија је више година у спољнополитичкој дефанзиви а српски народ у целини је изложен спољним притисцима у континуитету од 1991. године. У периоду 1990-их Република Српска и у оквиру СРЈ, Србија, те шире српски народ означени су као непријатељи Запада и Ислама. Као што рекосмо Кина је тада била даље него данас у политичком и економском смислу док је Русија 1990-их била у стању економске кризе и перманентне кризе територијалног интегритета и рада јавних институција.

Тада су споља долазиле економске санкције и повремено агресије (на Републику Српску 1995. и на СРЈ 1999). Од 2001. са окретањем Западу, Србија

представницима Ирана и службеницима МСП Србије вођеним пред крај 2008.

¹³ <http://www.maxwell.syr.edu/deans.aspx?id=77309418030>, скинуто: 06/02/2013.

а од краја рата у БиХ 1995. Република Српска били су изложени политици условљавања. Ова мека врста постепене окупације је у Републици Српској имала и елементе класичне окупационе принуде са све деловањем војне силе у смени одређених политичара.

Република Србија, је због свог статуса, величине територије и тржишта, положаја на два европска транспортна коридора (Дунав и стари царски пут ка Константинопољу) у бољој позицији од Републике Српске. Зато је лакше могла да води активнију политику са више иницијатива, што је било посебно омогућено од 2007. године када мултиполаризација светског поретка постаје очигледна.¹⁴

Како би се Република Србија и Република Српска заштитиле оне морају да се повежу са оним актерима међународних односа којима су у интересу суверенистички поредак и мултиполаризација моћи на светском нивоу, што је у интересу и српског народа. Досадашња пасивна политика слушања диктата, готових рецепата и беспоговорне примене наметнутих решења довела је Србију у положај у коме се налази у сталном одгађању привредног и социјалног краха, односно у наркоманској економији.

Србији преостаје да одступи од политике пасивности са идејом водилом — Дрина, српска средишња река. Чак и у случају да Србија једнострано не напусти процес безобалних интеграција у Унију, али због евентуалне оцене Уставног суда одустане од потписивања Споразума који предвиђа предају надлежности над покрајином сецесионистичким властима, и да уз исто објашњење одустане од система царине уз административну линију, не би уследило бомбардовање нити би могле да се понове ефикасне економске санкције.

Позивајући се на права и уговоре између осталог на Дејтонски мировни споразум и на Устав Републике Србије (чл. 13) Србија и Република Српска могу се уз спољне савезнике залагати за јачање надлежности српског ентитета, које су дефинисане Дејтонским мировним споразумом. На тај начин се притисак преноси споља на стране актере који не успевају да ускладе односе у БиХ Федерацији, стварају боља полазишта за јачање косовске политике Србије. Управо инсистирање на јачој Републици Српској привући ће Србији природне савезнике попут Русије, и сада кризом погођене Грчке. На тај начин одвратиће се и оне земље које у очигледном слабљењу правног поретка и деловања јавних институција све отвореније почињу да изражавају претензију на друге делове земље (према деловима северне покрајине, истоку и југозападу Србије. Спровођењем правне државе на југу Србије, средњерочно се умирује и питање сеесионизма у Прешеву и Бујановцу коју потхрањују елементи умешани у илегалне радње (организовано кријумчарење људи, наркотика, оружја, проституција, рад малолетних лица).

Облици сарадње који могу јачати за почетак јесу на политичко-јавном нивоу стварање мешотвита тела и комисија за питања од заштите животне

¹⁴ Од како је руски председник у Минхену 12. фебруара 2007. критиковао политику САД.

средине до прекограничне полицијске сарадње. Заједничке седнице влада треба одржавати што чешће, по могућству једном месечно чиме се јасно исказује и негује свест о заједништву и заједничким циљевима. Састанци председника Србије и Српске такође требају бити редовни и чести, вбарем онолико колико се често састају француски и немачки државници.

На образовно-просветном нивоу, а) стална размена универзитетских професора, гостујућа предавања и слично; б) штампање заједничких уџбеника за основне и средње школе или барем усаглашавање оних који се односе на неговање културно-историјске свести: српски језик и књижевност, историја, географија, познавање природе, музичко. У географији што више истицати српско. Нпр. навођење Дрине као најдуже српске реке и увођење Дана Дрине, уместо Дана Сарајева као манифестације у Београду, Новом Саду, Невесињу и Бањалуци уз централну прославу у Вишеграду нпр.

В) екскурзије основаца и средњешколаца из Србије у Републику Српску и обратно морају обавезно бити организоване барем три пута у току 12 година основног и средњег школског образовања.

Садржаји ТВ морају укључивати сталну присутност тема свих српских територија од Косова и Метохије до Црне Горе, Републике Српске...

Закључак

Међународне околности нису ишле на руку српском народу а тиме ни Србији и Републици Српској од 1990-их година. Међутим, управо они учесници међународних односа који су били и остали ненаклоњени Србима без обзира на конкретне носиоце власти у Београду на Палама или у Бањалуци, имају прегршт горућих проблема којима су заузети почев од светске економске и финансијске кризе до ратних жаришта на свету и проблема енергетске безбедности. С друге стране Руска Федерација чији су спољнополитички циљеви усклађени и са српским се консолидује изнутра а тиме јача и њен спољнополитички значај што представља додатну повољност на спољном плану.

Питање статуса Косова и Метохије свакако треба повезати са питањем Републике Српске, како је сугерисано у једном српском недељнику али не по пређашњем моделу, *ако нам узму КиМ нека дају Републику Српску* или актуалном *нек иде киМ па да уследи Српска*. Идеја треба бити крај расипања и почетак вишедимензионалних интеграција српског народа на Балкану, политичких где је могуће (за почетак Србија и Република Српска) а где није, тамо културних, спортских и економских (српске општине у БиХ изван Републике Српске, Црна Гора, Хрватска, општине у Македонији — Куманово, Старо Нагоричане, Чечур Сандево, Битољ, Охрид и другде). Само тако ћемо одвратити стране умешаче од даљег растакања земље и преусмерити њихову пажњу на давање одговора на наше иницијативе.

Литература

Документи

Stabilisation and Association Agreement Between the European Communities and their Member States of the One Part, and the Republic of Serbia, of the Other Part, CE/SE/en 21

“3241st FOREIGN AFFAIRS Council meeting Brussels”, 27 May 2013, Council of the European Union.

Књиге и чланци

Влада прихватила Први споразум о принципима који регулишу нормализацију односа”, Интернет, <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=188407>, скинуто: 24/04/2013.

„Vučić: Promena Ustava Srbije će biti uslov za EU”, *Novi magazin*, 11.05.2013, Интернет, <http://www.novimagazin.rs/vesti/vucic-promena-ustava-srbije-e-biti-uslov-za-eu>, скинуто: 12/05/2013.

Gajić, Aleksandari Janković, Slobodan, “Četiri stuba srpske spoljne politike”, u Dragan Đukanović, Miloš Jončić (ur.), **Spoljna politika Srbije i Zajednička spoljna i bezbednosna politika EU**, Institut za međunarodnu politiku i privredu Beograd, str. 175-198.

Dragojlović Nataša, Đukanović Dragan, Sretenović, Živojinović (ur), *Predlog platforme za alternativnu spoljnu politiku Foruma za međunarodne odnose*, Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta, *Evropski pokret u Srbiji*, Beograd 2011, str. 260-275.

“Intervju premijera Zorana Đinđića Večernjim Novostima 6. marta 2003: Srbija nije žeton za plaćanje dugova”, Iz arhive NSPM, Интернет, http://starisajt.nspm.rs/PrenetiTekstovi/arhivanspm/2008_djindjic_1vn2003.htm, скинуто: 12/05/2013.

(ed) Schwab, Klaus, *The Global Competitiveness Report 2012-2013* © 2012 World Economic Forum, Интернет, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf

Slobodan Janković, Strategy for the Developing and Underdeveloped countries: Relations with North Africa and the Middle East”, у зборнику: Едита Стојић Карановић и Слободан Јанковић (Прир), *Елементи стратегије спољне политике Србије*, Институт за међународну политику и привреду, Београд 2008, стр. 349-360.

Tadić: Diplomatska ofanziva Srbije”, Subota, 24. mart 2007, Интернет, <http://www.mtsmondo.com/news/world/story.php?vest=51449>, скинуто: 30/03/2009.